

فرا تحلیل مطالعات انجام شده در حوزه ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی

علی اصغر فیروزجانیان

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور

afirooz@ut.ac.ir

هدف از این تحقیق فرا تحلیل مطالعات انجام شده در حوزه ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی است. برای این منظور ۳۸ پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. تحقیق به دو بخش اصلی تقسیم شد: بخش اول، ارزیابی تئوریک و روشی تحقیقات مطالعه شده است. در ارزیابی روشی پژوهش‌های مذکور این نتایج به دست آمد: کلیات (۵۷ درصد)، مبانی نظری و تجربی (۵۱ درصد)، روش‌شناسی (۵۹ درصد)، نتایج (۵۸ درصد) و راهکارها (۲۲ درصد). از نظر میزان خوب ارزیابی کرده، درصد‌های باقی‌مانده به شرح زیر است: روش‌شناسی (۶۰ درصد)، بخش دوم، طبقه‌بندی و جمع‌بندی تحقیقات بود که به دو روش انجام پذیرفت: در ابتدا مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر پایداری افراد به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی را برسی، جمع‌بندی، جنسیت، جایگاه اقتصادی - اجتماعی، خانواده، نژاد، آلودگی، فقر، اعتیاد، و اعتقادات مذهبی و کنترل اجتماعی) مورد بررسی قرار گرفت. در ادامه، به بررسی رابطه بین پایداری پایداری مردم به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی با متغیرهای اجتماعی و فرهنگی و نهادی - اجتماعی (خانواده، رسانه‌ها، نهادهای آموزشی، نهادهای اقتصادی و حمایتی یا نهادهای قانون‌گذار و کنترل‌کننده باشد، مشخصه‌های نهادی).

واژگان کلیدی: فرا تحلیل، ارزش‌ها، هنجارها

بیان مسئله*

جامعه مشکل از مجموعه‌ای از افراد است که برای رسیدن به اهداف مشترک، گرد هم جمع شده و از این طریق از روابط پایداری برخوردارند. از این‌رو هر جامعه در برگیرنده آرمان‌ها و ارزش‌های خاصی است که اساس همبستگی و انسجام آن را برای رسیدن به اهداف متعالی فراهم می‌کند. به همین دلیل هر جامعه برای حفظ ارزش‌ها و انسجام خود و تسهیل شرایط برای رسیدن به اهداف خود، قواعد و مقرراتی را وضع می‌کند. این مقررات و هنجارها اساس «انسجام اجتماعی» هر جامعه را تشکیل می‌دهد. برای رعایت هنجارهای اجتماعی در هر جامعه دو مکانیسم وجود دارد. در اولین مکانیسم، که مکانیسم آموزشی است تحت عنوان «جامعه‌پذیری» هنجارهای درست به افراد آموخته می‌شود و از افراد انتظار می‌رود که این هنجارها را رعایت کنند. «کنترل اجتماعی» به عنوان دومین مکانیسم، زمانی به کار می‌آید که افراد از رعایت هنجارهای اجتماعی سرباز می‌زنند. این مکانیسم به نوعی مکانیسم دفاعی و انضباطی جامعه در برابر عدم رعایت هنجارهای اجتماعی است.

اصولاً کشورهایی که در حال گذارند با مسائل متعددی مواجه‌اند؛ چرا که تحولات تند و ناموزون، نظام اجتماعی را دچار بی‌ثباتی خواهد کرد. یکی از این موارد که برای کشورها در وضعیت گذار اتفاق می‌افتد «ناپاسامانی» یا «ناهنجاری اجتماعی» است. در این وضعیت که از آن به وضعیت «آنومیک» تعبیر می‌شود، هنجارهای اجتماعی به دلایل مختلف رعایت نمی‌شود و از این طریق جامعه به هرج و مرج و بی‌قانونی دچار گشته و انواع جرایم و آسیب‌های اجتماعی در جامعه شایع شده و در نهایت هم فرد و هم جامعه متضرر خواهند شد.

* مقاله حاضر برگرفته از طرحی با همین عنوان است که با حمایت مالی دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۸۶ به انجام رسیده است.

در سده‌های اخیر به لحاظ فرهنگی جامعه ایران جامعه‌ای کاملاً یک‌دست نبوده و در دوره‌های مختلف، الگوهای فرهنگی متفاوتی در آن مسلط بوده است چرا که در سطح رفتار اجتماعی شاهد نمادهای فرهنگی بومی ایرانی-اسلامی و غربی هستیم. در طی قرون اخیر هر یک از این الگوهای فرهنگی در دوره‌ای کم رنگ و در دوره‌ای دیگر پررنگ می‌شد. این هم‌نشینی و گاهی تعارض الگوهای فرهنگی گوناگون پیامدهای رفتاری متفاوت و حتی متعارض با اهداف جامعه کل را به همراه داشت. مثلاً آنچه که از موقعیت‌های مختلف زندگی در جامعه امروز ایران بر می‌آید نشانگر نفع‌گرایی شخصی افراد در بهره‌مندی از امکانات اجتماعی است. بسیاری از افراد فقط به دنبال این هستند تا به اهداف و آرزوهای خود برسند و از دیگران غافل‌اند. همین مسئله در زندگی اجتماعی، جامعه را با بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی مواجه کرده است و از این طریق هزینه‌هایی چه به لحاظ معنوی و چه به لحاظ مادی برای جامعه به همراه داشته است.

در تحقیقات مختلفی که در همین زمینه انجام شده است، بی‌هنجاری و یا عدم اعتماد و پایبندی مردم به هنجارهای اجتماعی نمایان شده است. در تحقیقی که درباره مسائل توسعه در ایران به عمل آمده، پیگیری نفع فردی به جای نفع جمعی در زندگی اجتماعی یکی از پیامدهای نابرابری در ایران دانسته شده است. در همین بررسی میزان اعتماد افراد به اعتبار و اجری قوانین و مقررات و ضوابط موجود در سازمان‌های رسمی در یک پیوستار ۴ نمره‌ای عمدتاً کمتر از ۲ و حتی کمتر از ۱ عنوان شده است. از نظر نویسنده با افزایش انحرافات سازمانی چون رشوه و اختلاس و انحرافات اجتماعی به نظر می‌رسد کارهای نامشروع هنجارمند شده‌اند (رفیع پور، ۱۳۷۷). در تحقیق دیگری که درباره نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی- فرهنگی در ایران امروز انجام شده، به مواردی چون عدم تبعیت و اعتبار قانون در نزد مردم و وجود پارتی‌بازی اشاره شده است (محسنی، ۱۳۷۵).

به رغم تحقیقات مختلفی که درباره نظم اجتماعی و میزان پابندی افراد به هنجارهای اجتماعی انجام شده است، به دلایل مختلفی (چون پراکندگی تحقیقات، جزئی بودن تحقیقات، هدف محقق یا سازمان مربوط از انجام پژوهش و...) نتایج یکپارچه و فراگیر از این تحقیقات به دست نیامده است. از این رو این پژوهش در صدد است تا با استفاده از تحقیقات انجام شده، به جمع‌بندی منسجم و قابل اتکاء از نتایج تحقیقات مزبور دست یافته و از این طریق راهکارهایی درباره پابندی افراد به هنجارهای اجتماعی ارائه دهد.

ضرورت تحقیق

انسجام اجتماعی در هر جامعه‌ای از اهمیت بالایی برخوردار است چرا که دوام و قوام هر جامعه‌ای به حفظ نظم اجتماعی آن جامعه بستگی دارد و نظم اجتماعی میسر نخواهد بود مگر اینکه هنجارهای تعریف‌شده جامعه، مورد احترام افراد واقع شود.

در ایران امروز نه تنها بسیاری از هنجارهای اجتماعی رعایت نمی‌شود بلکه به نظر می‌رسد بسیاری از کارهای نامشروع به صورت هنجار درآمده‌اند. بسیاری از ناهنجاری‌ها مثل استفاده شخصی از وسایل دولتی، رشوه، اختلاس، بی‌حجابی و... که امروزه به راحتی صورت می‌گیرد و مردم و دولت حساسیت خود را نسبت به آنها از دست داده‌اند در اوایل انقلاب با برخورد شدیدی روبرو می‌گردید (رفیع پور، ۱۳۷۷). هنگامی که افراد به رفتارهای خلاف عادت می‌کنند آن رفتار از حالت ناهنجار خارج می‌شود و در نظر مردم هنجار تلقی می‌شود و این سبب می‌شود که ارزش‌های منتسب به آن هنجار نیز خودبه‌خود زیر سؤال رفته و این امر یعنی به خطر افتادن انسجام اجتماعی. جامعه، زمانی به «نابسامانی» دچار می‌شود که با نقض هنجارهای اجتماعی به تدریج ارزش‌های اساسی جامعه زیر سؤال رفته و جامعه به نوعی با خلاء ارزشی - هنجاری روبرو گردد. بنابراین پرداختن به بحث هنجارهای اجتماعی به لحاظ اهمیتی که برای انسجام اجتماعی و در نهایت تعالی یک جامعه دارند به

خصوص در جامعه فعلی ایران که در بخش‌های مختلف از بی‌هنجاری رنج می‌برد، امری ضروری است. اما سؤال دیگری که در این بخش می‌توان مطرح کرد در خصوص ضرورت انجام فراتحلیل^۱ است و آن اینکه انجام فراتحلیل در زمینه ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی چه اهمیت و ضرورتی می‌تواند داشته باشد؟ گفته شد که در سال‌های اخیر تحقیقات پراکنده فراوانی در زمینه ارزش‌ها و هنجارهای جامعه ایرانی صورت گرفته که نتایج عام و یکپارچه‌ای از آن حاصل نشده است. فراتحلیل، روشی است برای دسته‌بندی، بررسی، تحلیل و جمع‌بندی تحقیقات انجام گرفته در این حوزه تا از این طریق نتیجه‌ای جامع در زمینه پایداری افراد جامعه به هنجارهای اجتماعی و مؤلفه‌های آن حاصل آید.

اهداف تحقیق

- ۱- شناسایی و طبقه‌بندی پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی.
- ۲- تفکیک و ترکیب طرح‌های پژوهشی به لحاظ موضوعی، روشی و چارچوب مفهومی.
- ۳- تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهشی طرح‌ها و ارائه نتایجی منسجم از یافته‌های پراکنده آنها.
- ۴- جمع‌بندی و ارائه راهکارهای مناسب در خصوص پایداری مردم به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی.

چارچوب مفهومی

تعریف هنجار: هنجار اجتماعی^۲، شیوه‌های رفتار، عمل یا اندیشه است که در جامعه‌ای پذیرفته شده و انطباق با آن از طریق فرآیند اجتماعی شدن فرد تحقق

1. Meta-analysis
2. Social norm

می‌پذیرد. عدم رعایت هنجارها موجبات بروز واکنش‌هایی همچون تعجب و گاه فشار و یا الزام اجتماعی را فراهم می‌کند. افراد معمولاً از هنجارهای اجتماعی پیروی می‌کنند چرا که از طریق فرآیند جامعه‌پذیری می‌آموزند که چرا و چگونه و چه زمانی باید هنجارهای معینی را رعایت کنند (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۷۱۳).

هنجارهای اجتماعی با ضمانت‌های اجرایی همراه‌اند که از آنها در مقابل ناهمنوایی حمایت می‌کنند. هنجارهای موجود در جامعه را می‌توان به دو گونه رسمی و غیررسمی تقسیم کرد: هنجارهای رسمی از ضمانت اجرایی قانونی برخوردارند و عدم رعایت آنها تنبیهات قانونی را در پی دارد. هنجارهای غیر رسمی در طول زمان به تدریج در میان مردم هر جامعه‌ای شکل می‌گیرد و ضمانت اجرایی آنها واکنش‌های مردم است. در هر جامعه‌ای نوعی بی‌هنجاری به خصوص در هنجارهای رسمی وجود دارد که این مسئله باعث اختلال در نظم جامعه می‌شود.

تعریف ارزش: ارزش‌ها احساسات ریشه‌داری‌اند که اعضای یک جامعه در آنها سهیم‌اند. همین احساسات غالباً اعمال و رفتار اعضای جامعه را تعیین می‌کند (کونن، ۱۳۷۲: ۳۹). از نظر آگبرن و نیم‌کف، واقعه یا چیزی که مورد اعتنای جامعه قرارگیرد ارزش اجتماعی^۱ نام دارد. ارزش اجتماعی، انگیزه‌گرایی‌های اجتماعی می‌شود. گرایش‌های اجتماعی تمایلاتی کلی‌اند که در فرد به وجود می‌آیند و ادراکات و عواطف و افعال او را در جهت معینی به جریان می‌اندازند (آگبرن و نیم‌کف، ۱۳۴۴: ۱۴۳).

ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی رابطه نزدیکی با یکدیگر دارند. هنجارها بر اساس ارزش‌ها در جامعه شکل می‌گیرند. به عبارت دیگر ارزش‌ها به تدریج شکل هنجار اجتماعی به خود می‌گیرند. این موضوع از طریق فرایند جامعه‌پذیری در جریان زندگی افراد در جامعه شکل می‌گیرد.

مرور نظری

در مورد اینکه چرا بی‌نظمی و بی‌هنجاری در جامعه به وجود می‌آید و یا اینکه چرا برخی از افراد در جامعه از هنجارهای موجود تخطی می‌کنند، نظریه‌های مختلفی بیان شده است. هر یک از این نظریه‌ها برای توضیح و تبیین کجروی در جامعه بر عاملی خاص تأکید داشته‌اند. براین اساس تقسیم‌بندی‌های گوناگونی از نظریه‌های کجروی توسط نظریه‌پردازان ارائه شده است (ممتاز، ۱۳۸۱؛ گیدنز، ۱۳۷۳؛ احمدی، ۱۳۷۷). در یک تقسیم‌بندی کلی سه دسته نظریه را می‌توان برای تحلیل بی‌هنجاری و یا علل پایبندی به هنجار بر شمرد: ۱- نظریه‌های زیست‌شناختی ۲- نظریه‌های روان‌شناختی ۳- نظریه‌های جامعه‌شناختی. دو دیدگاه اول اساساً فردگرایانه بوده و چگونگی و علل انحراف را به ویژگی‌های فردی نسبت می‌دهند. و البته به دلیل انتقادات فراوانی که بر آنها وارد است امروزه کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرند. هر چند که این دو نظریه به‌خصوص نظریه‌های روان‌شناختی در موارد خاص کاربرد قابل توجهی دارند. نظریه‌های جامعه‌شناختی که به نقش محیط و جامعه در ایجاد انحراف اجتماعی توجه دارند از مقبولیت فراوانی در بررسی انحرافات اجتماعی برخوردارند.

در یک تقسیم‌بندی جدید، کلیه نظریه‌های کجروی را می‌توان در دو پارادایم «اثبات‌گرا» و «برساخت‌گرا» قرار داد. اثبات‌گرایان کجرفتاری را پدیده‌ای واقعی و عینی می‌دانند که می‌توان آن را مشاهده و اندازه‌گیری و از سایر رفتارها متمایز کرد. علل کجرفتاری را نیز خارج از اراده و اختیار کجرفتار می‌دانند. اما رویکرد برساخت‌گرایان به کجرفتاری، نسبی‌گرا و ذهن‌گرا است و کجرفتاری را عملی ارادی می‌دانند که با اختیار شخص انجام می‌شود (صدیق‌سروستانی، ۱۳۸۳: ۱۱).

هر یک از نظریه‌های جامعه‌شناختی بر عاملی خاص بیش از دیگران تأکید دارد. از این رو به نظر می‌رسد که در بسیاری از موارد، استفاده از نظریه‌های ترکیبی برای تحلیل ناهنجاری‌های موجود در جامعه مفید باشد.

۱- روش فراتحلیل

رویکردی که به ادغام و ترکیب تحقیقات تحت عنوان «فراتحلیل» توجه دارد چیزی بیش از روشی برای تحلیل داده‌ها نیست که در آن داده‌های متعلق به تجارب افراد به صورت کمی خلاصه می‌شود. اصل اساسی و عملی در فراتحلیل عبارت است از ترکیب نتایج تحقیقات مختلف و متعدد و استخراج نتیجه‌های جدید و منسجم و حذف آنچه که موجب سوگیری در نتایج نهایی می‌شود (دلاور، ۱۳۷۴). در فراتحلیل، اطلاعات اولیه از منابع موجود جمع‌آوری و در نهایت ترکیب می‌شود و نتیجه‌ای حاصل می‌آید که تحقیقات به صورت پراکنده به آن نرسیده‌اند. روش فراتحلیل را به صورت زیر می‌توان خلاصه کرد:

۱- انتخاب حوزه‌ای برای انجام فراتحلیل ۲- تعیین متغیرها یا عوامل اصلی از طریق مطالعه و مشاوره پیشین ۳- آماده‌سازی یک طرح کدگذاری ۴- مروری بر تحقیقات مربوطه و انتخاب نمونه‌ای از آنها ۵- کدگذاری و تحلیل آماری داده‌ها و در نهایت تفسیر یافته‌ها.

ترکیب و تلفیق کردن نتایج حاصل از تحقیقات گذشته به تکمیل و یکپارچه‌سازی همه تلاش‌های تحقیقاتی که در یک زمینه صورت گرفته‌اند کمک می‌کند. مرور بر تحقیقات گذشته جدای از پیوند بین پژوهش‌های گذشته و آینده باعث تجمیع، تلفیق و سازماندهی منطقی مطالعات متعدد و پراکنده در یک زمینه خاص می‌شود. با کنار هم‌گذاردن مطالعات ممکن است به یک الگوی کلی نهفته در اطلاعات دست یابیم. فراتحلیل وسیله‌ای است برای ترکیب کمی اطلاعات حاصل از چند پژوهش و در نتیجه کشف روابط تازه‌ای که از مطالعات جداگانه و انفرادی به دست نمی‌آید (شکرکن، ۱۳۷۷: ۱۲۱).

واحد تحلیل در فراتحلیل، مطالعات پراکنده درباره موضوعی خاص است. در حقیقت فراتحلیل‌گر با شناسایی، جمع‌آوری و بازخوانی تحقیقاتی که در اطراف یک موضوع انجام شده تلاش می‌کند با ترکیب تحقیقات به نتایج

جدید و بدیعی دست یابد. البته فراتحلیل بیشتر یک نوع برابند یا ترکیب^۱ است تا یک تحلیل^۲. در حالی که ترکیب بر ادغام اجزاء مثل داده‌ها، اطلاعات، مفاهیم، نظریه‌ها و غیره به منظور تکوین یک چیز (کل) جدید اطلاق می‌شود؛ تحلیل، اغلب تجزیه یا سرشکن کردن کل برای مطالعه اجزای آن را در بر می‌گیرد (ودادهیر، ۱۳۸۴).

به هر حال فراتحلیل را می‌توان تحلیل ثانوی^۳ و یا بازنگری پیشینه پژوهشی^۴ نیز نام نهاد. چرا که در تحلیل ثانوی از داده‌هایی که مؤسسات یا محققان دیگری گردآوری کرده‌اند می‌توان به اقتضای مسئله سود جست (دواس، ۱۳۷۶: ۸۱).

۲- جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری تحقیق، شامل تحقیقات انجام گرفته در مورد میزان پایبندی افراد به هنجارهای اجتماعی اعم از پایان‌نامه و طرح‌های پژوهشی است که در حدود ده سال اخیر انجام گرفته‌است. حجم نمونه نیز به فراخور زمان انجام پژوهش، نوع مطالعات انجام گرفته، گستره مطالعاتی طرح‌ها و روش انجام پژوهش، ۳۹ تحقیق انتخاب شد. تلاش شده است تحقیقاتی که جدید و در دسترس‌اند و از دامنه وسیع‌تری برخوردارند، انتخاب گردد.

۳- ابزار جمع‌آوری اطلاعات

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در فراتحلیل، پرسشنامه‌ای معکوس است که بر اساس سؤال‌های اساسی در حیطه مورد بررسی طرح می‌گردد. جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق در دو بخش از طریق دو پرسشنامه معکوس انجام شد. ابتدا از طریق پرسشنامه‌ای باز، اطلاعات مورد نیاز از تحقیقات مورد نظر جمع‌آوری و سپس مبنای فراتحلیل واقع شد. همچنین پرسشنامه دیگری حاوی ۴۱ سؤال از بخش‌های مختلف تحقیق (شامل عناوین تحقیق، اهداف، مبانی

1. Synthesis
2. Analysis
3. Aecndary Analysis
4. Literture Review

تجربی و مبانی نظری، روش شناسی، نتایج و ارائه راهکارها) برای ارزیابی روش شناسی طراحی گردید. گزارش‌های تحقیقات به همراه پرسشنامه معکوس برای داوری در اختیار چهار داور متخصص قرار گرفت. پس از انجام داوری، داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت.

مروری کوتاه بر داده‌ها

به منظور آشنایی مختصر با طرح‌های پژوهشی که در این فراتحلیل، مورد بررسی قرار گرفته‌است، مشخصات آنها در قالب جدول ۱ منعکس می‌شود. در این جدول به ذکر نام خانوادگی محقق، سال انتشار، و مشخصات روش‌شناسانه تحقیق اکتفاء شده است. عنوان هر تحقیق و سایر مشخصات آن با رجوع به منابع پایانی مقاله قابل دستیابی است.

جدول ۱: مشخصات روش‌شناسانه تحقیقات مورد بررسی

نام خانوادگی و سال انتشار	حوزه مطالعاتی	روش تحقیق	تعداد فرضیه	جامعه مورد مطالعه	حجم نمونه	شیوه نمونه‌گیری	ابزار جمع‌آوری اطلاعات
رضایی، ۱۳۸۳	قانون‌گریزی	پیمایش	۱۵	-	۸۵۰	تصادفی چندمرحله‌ای	پرسشنامه
عینیخواه، ۱۳۷۸	رفتار قانون‌مند	اسنادی	-	-	-	-	اسناد و مدارک
اسمعیلی، ۱۳۸۳	حرم	اسنادی	۱۴	-	-	-	اسناد و مدارک
حسینی‌نثار، ۱۳۸۳	بزهکاری	پیمایش	۸	نوجوانان	۴۰۵	خوشه‌ای سه مرحله‌ای	پرسشنامه
موحد مجاد، ۱۳۷۵	سرقت	پیمایش	۶	سارقان محکوم	۱۵۹	کل‌شماری	پرسشنامه
امانت، ۱۳۷۳	بزهکاری	پیمایش	۸	نوجوانان	۱۲۰	خوشه‌ای	پرسشنامه
محمد ابری، ۱۳۸۳	بزهکاری	پیمایش و علی - مقایسه‌ای	۶	نوجوانان	۵۸	کل‌شماری	پرسشنامه
جاوید نسب، ۱۳۸۱	سرقت	پیمایش و علی - مقایسه‌ای	۵	مزدجویان کانون اصلاح تربیت	۳۰	سیستماتیک	پرسشنامه
مهر علی، ۱۳۷۶	گروه ناپه‌نچار موسیقی	پیمایش و علی - مقایسه‌ای	۵	جوانان	۵۰	غیراحتمالی	پرسشنامه
پناهی، ۱۳۸۵	رفتارهای وندالیستی	پیمایش	۱۵	جوانان	۳۸۰	خوشه‌ای	پرسشنامه
فرامرزی، ۱۳۷۹	ارزش‌ها	پیمایش	-	دانشجویان	۱۸۶	مضرب	پرسشنامه
شریفی، ۱۳۸۱	پابندگی به ارزش‌های دینی	پیمایش	-	دانش‌آموزان	۳۸۰	خوشه‌ای	پرسشنامه
علیزاده فاسمی، ۱۳۷۹	نرزش‌ها	پیمایش	۱۳	دانشجویان	۵۰۲	تصادفی ساده	پرسشنامه

پرسشنامه	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	۳۸۰	نوجوانان	۷	پیمایش	گرایش‌های ارزشی	مگزی، ۱۳۷۵
پرسشنامه	تصادفی مقصود	۱۰۰	کارکنان اداره کل فرهنگ	۵	پیمایش	میزان قانون‌پذیری	فتزاری، ۱۳۷۸
پرسشنامه	تصادفی طبق	۴۸۰	دانش آموزان	۱۴	پیمایش	نعارض ارزشی و کنش اجتماعی	طالی، ۱۳۸۰
پرسشنامه	-	-	جوانان	۷	پیمایش	نگرش‌های مذهبی	صباغ پور، ۱۳۷۳
پرسشنامه	تصادفی ساده	-	مردم تهران	۳	پیمایش	ارزش‌ها	مفرد، ۱۳۸۳
پرسشنامه	تصادفی چند مرحله‌ای	۴۱۵	دانشجویان	۲۹	پیمایش	میزان دینداری	میرسنجی، ۱۳۸۱
پرسشنامه	روش ترکیبی	۱۲۰	جانبازان	۱۲	پیمایش	ارزش‌ها	رضایی، ۱۳۷۳
پرسشنامه	تصادفی ساده	۲۱۰	-	۳۳	پیمایش	همکاری	رضایی فرن، ۱۳۷۶
پرسشنامه	خوشه‌ای چند مرحله‌ای	۹۷۶	دانش آموزان	۱۰	پیمایش	نابهنجاری	سخت‌اوت، ۱۳۸۰
پرسشنامه	خوشه‌ای چند مرحله‌ای	۳۴۰	-	۶	پیمایش	رعایت و هنجارهای سفر	خطیب زاده، ۱۳۸۰
پرسشنامه	تصادفی ساده	۴۱۹	دانشجویان	۱۶	پیمایش	رعایت حجاب	کرمانشاهیان، (بی‌ن)
پرسشنامه	تصادفی سیستماتیک	۲۰۰	بوجوتان	۱۲	پیمایش	نابهنجاری	مسرور سلمانی، ۱۳۸۱
پرسشنامه	تصادفی ساده	۳۰۰	نوجوانان	۱۷	پیمایش	ارزش‌های دینی	شاه‌حمادی، ۱۳۷۹
روش دلفی	-	-	-	۱۵	اسنادی	فانون‌گزینی	شیری، ۱۳۸۳
پرسشنامه	تصادفی سیستماتیک	۳۰۰	-	۱۶	پیمایش	قانون‌گزینی در زندگی	حاجی صفرعلی، ۱۳۸۱
پرسشنامه	تصادفی ساده	۲۹۶	نوجوانان	۴	پیمایش و علی - مقایسه‌ای	ارزش‌های اخلاقی	سعیدی مقدم، ۱۳۷۴
پرسشنامه	خوشه‌ای	۲۴۲	مادران و دختران	۴	پیمایش	ارزش‌های اجتماعی	جیلوند، ۱۳۸۵
پرسشنامه	تصادفی ساده	۱۰۵	نوجوانان	۶	پیمایش	برهنگاری	مشکانی و مشکانی، ۱۳۸۱
پرسشنامه	خوشه‌ای	۴۰۰	دختران دبیرستانی	۹	پیمایش	حجاب	شمس نجف آبادی، ۱۳۷۹
پرسشنامه	خوشه‌ای	۳۵۰	محللات تهران	-	پیمایش	نومی اجتماعی	دقیق پور، ۱۳۷۸
پرسشنامه	طبق	۱۲۰	جامعه شهری اهواز	۱۸	پیمایش	جرایم	نوی، ۱۳۷۴
پرسشنامه	تصادفی ساده	۳۵۸	جوانان	۱۰	پیمایش	کجروی	شفیع زاده، ۱۳۷۳
پرسشنامه	کل شماری برای سارقان	۱۹۰	سارقان کانون اصلاح تربیت	۱۰	پیمایش و علی - مقایسه‌ای	سرقت	بروجن، ۱۳۸۶
پرسشنامه	نمونه‌گیری خوشه‌ای	۳۸۴	دانش آموزان	-	پیمایش	ارزش‌های اخلاقی	حمزه بیگی، ۱۳۷۴
پرسشنامه	نمونه‌گیری منظومه‌ای	۳۶	زنان و دختران فروری از منزل	۸	پیمایش	فرار از منزل	اردلان، ۱۳۸۰
پرسشنامه	سرشماری	-	دختران فراری	-	پیمایش	فرار از منزل	فرخی، ۱۳۸۳

تحلیل نتایج

الف) ارزیابی تئوریک و روش‌شناختی مطالعات انجام شده

بعد از اینکه گزارش‌های اولیه طرح‌های مورد بررسی تهیه و آماده شد، به منظور ارزیابی تئوریک و روش‌شناختی در اختیار چهار داور متخصص در موضوع تحقیق قرار گرفت و داوران، طرح‌ها را از طریق پرسشنامه معکوس که از قبل تهیه شده بود داوری کردند. نتایج این داوری در زیر به تفکیک بخش‌های مختلف تحقیق آمده است.

۱- کلیات تحقیق (بیان موضوع، اهمیت موضوع و اهداف)

از منظر داوران، ۶۰ درصد طرح‌های انجام شده موضوعات کاملاً مرتبطی با عنوان تحقیق داشته و ۴۰ درصد طرح‌ها تا حدودی مرتبطاند. همچنین در ۳۱/۴ درصد طرح‌ها ابعاد مسئله به صورت کامل و در ۵۰/۵ درصد طرح‌ها تا حدودی تشریح شده است و در ۱۸/۱ درصد موارد، مسئله نیاز به بررسی بیشتری دارد. در ۴۶/۷ درصد طرح‌ها، اهمیت و ضرورت بررسی مسئله به خوبی بیان شده است، در ۲۹/۵ درصد موارد تا حدودی بیان شده و در ۲۳/۸ درصد نیاز به توجیه بیشتری است. در ۴۵/۷ درصد طرح‌ها، اهداف تحقیق تناسب کاملی با موضوع طرح دارند، در ۵۲/۴ درصد موارد، تا حدودی این تناسب وجود دارد و در ۱/۹ درصد موارد تناسب چندانی وجود ندارد. همچنین در ۳۲/۴ درصد طرح‌ها، اهداف تحقیق به صورت کامل و در ۴۵/۷ درصد آنها برخی اهداف، قابل مطالعه هستند و در ۲۱/۹ درصد، اهداف نیاز به عملیاتی شدن دارند.

در کل از نظر داوران ۵۷/۱ درصد طرح‌ها از نظر بیان کلیات طرح خوب، ۲۷/۷ درصد طرح‌ها متوسط و ۱۵/۲ درصد طرح‌ها نیز ضعیف بوده‌اند.

۲- مبانی نظری تحقیق

در ۵۰ درصد از پژوهش‌ها، از تحقیقات جدید خارجی استفاده شده و در ۵۰ درصد دیگر نیز تا اندازه‌ای از آنها استفاده شده است. همچنین در ۳۸/۳ درصد از طرح‌ها تا حد قابل قبول و در ۵۱/۷ درصد نیز تا اندازه‌ای از تحقیقات جدید

استفاده شده و در ۱۰ درصد نیز اصلاً از تحقیقات جدید استفاده نشده است. در ۴۰ درصد طرح‌ها از نظریات جامعه‌شناختی، در ۵/۷ درصد موارد از نظریات روان‌شناختی و در ۵۴/۳ درصد از ترکیبی از نظریات جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، زیست‌شناختی، فلسفی، تاریخی و... به‌عنوان مبانی نظری استفاده شده است.

در ۴۷/۷ درصد از تحقیقات، مبانی نظری متناسب با موضوع تحقیق و در ۴۶/۷ درصد نیز مبانی نظری تا اندازه‌ای متناسب با موضوع تحقیق است و در ۵/۷ درصد نیز هیچ تناسبی بین مبانی نظری و موضوع تحقیق وجود ندارد. همچنین در ۴۳/۸ درصد از تحقیقات، فرضیه و سئوالات تحقیق کاملاً متناسب با چارچوب نظری تحقیق و در ۴۷/۶ درصد نیز تا اندازه‌ای در ارتباط با آن است و در ۸/۶ درصد نیز هیچ تناسبی بین فرضیات و چارچوب نظری وجود ندارد.

در ۱۱/۴ درصد طرح‌ها از یک منبع نظری روزآمد، در ۱۵/۲ درصد از دو تا سه منبع، در ۲۱ درصد از چهار تا پنج منبع و در ۱۸/۱ درصد از ۶ تا ۸ منبع و در ۱۵/۲ درصد نیز از ۹ مورد و بیشتر استفاده شده است. این در حالی است که در ۱۹ درصد از طرح‌ها از منابع روزآمد دو دهه اخیر استفاده نشده است. در ۱۶/۲ درصد طرح‌ها از همه منابع نظری تحقیق در تدوین فرضیات استفاده شده، در ۷۱/۴ درصد موارد از برخی منابع نظری تحقیق و در ۱۲/۴ درصد طرح‌ها، از تعداد کمی منابع نظری در این خصوص استفاده شده است. در ۳۷/۱ درصد از طرح‌های دارای فرضیه، در تدوین فرضیات، اصول علمی کاملاً رعایت شده، در ۴۷/۶ درصد موارد تاحدودی رعایت شده و در ۱۵/۲ درصد موارد در بیشتر فرضیات، اصول علمی رعایت نشده است. در ۵۴/۳ درصد طرح‌های دارای فرضیه، همه فرضیات تحقیق و در ۴۱/۹ درصد آنها برخی فرضیات آزمون‌پذیرند و در ۳/۸ درصد موارد، بیشتر فرضیات آزمون‌پذیر نیستند. همچنین در ۵۵ درصد از طرح‌های مطالعه شده همه متغیرها، در ۴۱/۷ درصد طرح‌ها برخی متغیرها و در ۳/۳ درصد آنها تعداد کمی از متغیرها تعریف

عملیاتی شده‌اند. در ۲۵ درصد از طرح‌ها، همه متغیرهای سازه‌ای و در ۶۱/۷ درصد موارد، برخی از متغیرها شاخص‌سازی شده‌اند و در ۱۳/۳ درصد موارد، بیشتر متغیرهای سازه‌ای، شاخص‌سازی نشده‌اند. در کل از نظر داوران ۵۴/۳ درصد طرح‌ها از حیث مبانی نظری خوب، ۳۶/۲ درصد طرح‌ها متوسط و ۹/۵ درصد طرح‌ها نیز ضعیف بوده‌اند.

۳- روش‌شناسی تحقیق

در ۶۴/۸ درصد طرح‌ها روش تحقیق انتخاب شده، تناسب کامل، در ۳۱/۴ درصد نیز تناسب نسبی با موضوع تحقیق دارد و در ۳/۸ درصد تناسب چندانی در این رابطه وجود ندارد. همچنین در ۵۵/۲ درصد از طرح‌ها، ابزار گردآوری داده‌ها، تناسب کامل و در ۴۲/۹ درصد موارد تناسب نسبی با موضوع تحقیق دارد و در حدود ۲ درصد موارد تناسب چندانی وجود ندارد. در کل از نظر داوران ۵۸/۹ درصد طرح‌ها از نظر روش تحقیق خوب، ۳۶/۹ درصد متوسط و ۴/۲ درصد نیز ضعیف بوده‌اند.

۴- نتایج تحقیق

در ۴۳/۸ درصد از طرح‌ها، نتیجه‌گیری نهایی برحسب اهداف تحقیق صورت گرفته است، در ۴۲/۹ درصد موارد این امر تا حدودی و در ۱۳/۳ درصد موارد در حد کمی صورت گرفته است. همچنین در ۱۹ درصد تحقیقات، تفسیر نتایج (برقراری ارتباط بین نتایج، چارچوب نظری و تحقیقات پیشین) تقریباً به طور کامل صورت گرفته است و در ۶۱/۹ درصد تا حدودی و در ۱۹ درصد نیز به طور ناقص صورت گرفته است. در کل از نظر داوران ۵۸/۱ درصد طرح‌ها از نظر نتایج تحقیق خوب، ۲۲/۹ درصد متوسط و ۱۹ درصد نیز ضعیف بوده‌اند.

۵- راهکارهای تحقیق

در ۳۲/۴ درصد از طرح‌ها، همه راهکارهای ارائه شده و در ۳۷/۱ درصد، برخی از راهکارها با موضوع تحقیق در ارتباط بوده است اما در ۱۵/۲ درصد موارد،

راهکارها ارتباط چندانی با نتایج تحقیق نداشته‌اند و البته در ۱۵/۲ درصد نیز راهکاری ارائه نشده است. در ۲۴/۴ درصد از طرح‌ها همه راهکارهای ارائه شده و در ۵۳/۵ درصد موارد، برخی راهکارها کاربردی و عملی است ولی در ۲۲/۱ درصد موارد، اغلب راهکارها کاربردی نیست. در ۳۶/۵ درصد طرح‌ها بیشتر راهکارهای ارائه شده، مبتنی بر تغییر در ساختار قوانین جامعه است. در ۳۶/۵ درصد موارد هم برخی راهکارها مبتنی بر تغییر در ساختار قوانین جامعه، در ۱۶/۵ درصد موارد، بیشتر راهکارها مبتنی بر تغییر در انگیزه و ذهنیت افراد است و در ۱۰/۶ درصد موارد راهکارها هم مربوط به تغییر در قوانین جامعه و هم مربوط به تغییر در انگیزه و ذهنیت افراد است. در ۳۱ درصد طرح‌ها، راهکارهای ارائه شده خطاب به سازمان‌ها و نهادهای تربیتی و حمایتی (خانواده، بهزیستی و...) است، در ۵۱/۷ درصد موارد خطاب به سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی، در ۲/۳ درصد موارد خطاب به سازمان‌های اقتصادی و در ۱۴/۹ درصد موارد خطاب به سازمان‌ها و نهادهای سیاسی و قانون‌گذار است. در ۳۶/۲ درصد طرح‌ها مراحل تحقیق علمی به صورت کامل و در ۵۸/۱ درصد موارد تا اندازه‌ای رعایت شده و در ۵/۷ درصد نیز اصلاً رعایت نشده است. در کل از نظر داوران ۵۲/۳ درصد طرح‌ها از نظر راهکارها خوب، ۳۶/۱ درصد متوسط و ۱۱/۶ درصد نیز ضعیف بوده‌اند.

خلاصه ارزیابی تجربی و تئوریک طرح‌ها از نظر داوران در جدول ۲ نمایش داده شده است.

جدول ۲: ارزیابی تجربی و تئوریک طرح‌ها از منظر داوران

بخش‌های مختلف تحقیق	خوب	متوسط	ضعیف
کلیات تحقیق	۵۷/۱	۲۷/۷	۱۵/۲
مبانی نظری تحقیق	۵۴/۳	۳۶/۲	۹/۵
روش‌شناسی تحقیق	۵۸/۹	۳۶/۹	۴/۲
نتایج تحقیق	۵۸/۱	۲۲/۹	۱۹
راهکارهای تحقیق	۵۲/۳	۳۶/۱	۱۱/۶

ب- گروه‌بندی عوامل

عوامل مؤثر بر پابندی یا عدم پابندی افراد به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی متعدد است اما در اینجا به مؤثرترین و پرکاربردترین عوامل موجود در تحقیقات مورد بررسی اشاره می‌شود. عوامل مذکور را می‌توان به صورت زیر گروه‌بندی کرد:

۱- پایگاه اقتصادی - اجتماعی

تأثیر متغیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی بر پابندی به هنجارها و ارزش‌ها متفاوت است. مثلاً میزان و شدت جرائم در بین طبقات پایین بیشتر از طبقات بالا است. البته این بدان معنی نیست که طبقات بالا جرمی مرتکب نمی‌شوند، چرا که در بیشتر مواقع جرائم طبقات بالا گزارش نمی‌شود و یا اینکه ارتکاب جرم‌شان به گونه‌ای است که اصلاً به دام نمی‌افتند. از سوی دیگر پابندی به ارزش‌ها و اعتقادات در طبقات پایین نسبت به طبقات بالا بیشتر است؛ تفاوت در پابندی به حجاب را به عنوان یکی از مصادیق این مدعا می‌توان نام برد.

۲- خانواده

خانواده یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر پابندی و یا عدم پابندی افراد به هنجارهای اجتماعی است. این مسئله با ساختار خانواده ارتباط مستقیم دارد؛ بخشی از این نقش به ساخت اقتصادی (درآمد خانواده و وضعیت اشتغال)، بخشی هم به ساخت اجتماعی (تحصیلات و آموزش) و یا ساخت فرهنگی (مذهبی بودن خانواده) مربوط است. این عوامل در فرایندهای جامعه‌پذیری و یادگیری الگوهای اجتماعی نقش به‌سزایی دارند. مثلاً پابندی خانواده به ارزش‌های مذهبی، رسیدگی به فرزندان، نظارت بر آنها در خانواده و عدم تنش در خانواده بر پابندی افراد به هنجارهای اجتماعی تأثیرگذار است.

۳- جنسیت

ارتکاب جرائم و عدم پابندی به هنجارهای اجتماعی در بین مردان بیشتر از زنان است. در بیشتر تحقیقات، رفتارهای ناپه‌نجا و هنجار شکنی‌های اجتماعی

مردان فراوانی و شدت بیشتری را نسبت به زنان نشان می‌دهد. از این‌رو می‌توان نقش متغیر جنسیت را در تبیین ناهنجاری‌های اجتماعی، مهم قلمداد کرد.

۴- تحصیلات

نقش متغیر تحصیلات همانند متغیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی در رابطه با پایبندی یا عدم پایبندی به هنجارهای اجتماعی «دوسویه» است. به این معنا که تحصیلات در برخی زمینه‌ها به افزایش پایبندی به هنجارها منجر شده و رفتارهای مثبت اجتماعی را تقویت می‌کند و در برخی موارد، زمینه‌ساز تخطی از هنجارها می‌شود. مثلاً کسانی که مرتکب انواع جرائم می‌شوند از تحصیلات پایینی برخوردارند هرچند که پایبندی به ارزش‌ها در بین افراد با تحصیلات پایین، بیشتر است. قانون‌گرایی، انجام رفتارهای بهنجار و عامه‌پسند و عدم ارتکاب یا گرایش به جرائم از جمله هنجارها و ارزش‌های اجتماعی است که در بین افراد تحصیل‌کرده فراوانی بیشتری داشته و یا با افزایش تحصیلات افزایش می‌یابد. در مقابل، پایبندی به هنجارهای مذهبی، اعتماد نهادی (اعتماد به دولت و سیستم اداری- سیاسی) و بی‌حجابی با افزایش تحصیلات کاهش می‌یابد.

۵- سن

سن، یکی از متغیرهایی است که رابطه آن با پایبندی به هنجارها و ارزش‌ها در بسیاری از پژوهش‌ها تأیید شده است. بدین صورت که نوجوانان و افراد با سنین پایین‌تر، کمتر از افراد مسن نسبت به هنجارها و ارزش‌ها پایبندی دارند.

۶- تعهد دینی

تأثیر متغیر تعهد دینی بر پایبندی افراد به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی، مثبت است. بدین معنی که افراد مذهبی کمتر مرتکب جرائم و کجروی می‌شوند و نسبت به ارزش‌ها نیز پایبندی بیشتری دارند. هرچند که این متغیر تحت تأثیر متغیرهای دیگر است.

۷- نظارت اجتماعی

ضعف نهادهای نظارت اجتماعی مانند پلیس و دستگاه قضایی نه تنها بر افزایش کجروی و هنجارگریزی تأثیر دارد، بلکه برخورد نامناسب این نهادها هم به نوعی دیگر موجب کاهش پایبندی افراد به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی می‌شود.

پ) دسته‌بندی راهکارهای ارائه شده در تحقیقات

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهشی طرح‌ها بر پایه دسته‌بندی و ترکیب راهکارهای مطرح شده و نهایتاً ارائه نتایجی منسجم از یافته‌های پراکنده طرح‌ها، یکی از اهداف این مطالعه و از خصوصیات اصلی فراتحلیل است.

راهکارهای ارائه شده در تحقیقات مورد بررسی را می‌توان بر اساس خطاب راهکارها به نهادها و دستگاه‌های اجرایی گروه‌بندی کرد. در اینجا عمدتاً راهکارهایی مدنظر است که به‌طور مشخص با توجه به نتایج تحقیق، خطاب به سازمانی، وظایف آن را در مورد افزایش و بهبود پایبندی افراد به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی مشخص کرده باشد. با توجه به اینکه تعداد راهکارهای مربوط به هر نهاد زیاد بوده، سعی شده است راهکارهای مختلف به نوعی مقوله‌بندی و تلخیص گردد:

۱) راهکارهای مربوط به نهادهای فرهنگی - اجتماعی

در این بخش خطاب بیشتر به نهادهایی چون خانواده، مدرسه و مؤسسات آموزشی، صدا و سیما و نهادهایی از این دست است؛ نهادهایی که مسئول آموزش و انتقال ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به افراد جامعه خصوصاً جوانان‌اند:

الف - خانواده

۱- توجه به انتقال درست ارزش‌های معنوی و هنجارهای مناسب

توسط والدین

- ۲- آگاه نمودن خانواده به عنوان اصلی‌ترین نهاد آموزشی در جامعه در زمینه تربیت صحیح فرزندان و برخورد مناسب با آنها
- ۳- توجه به فرزندان، نظارت بر آنها و برقراری روابط صمیمی و دوستانه با ایشان

ب- صدا و سیما

- ۱- تأکید بر ساخت برنامه‌هایی برای گروه‌های مختلف سنی در زمینه قانون‌گرایی و پایبندی به ارزش‌ها، احترام به قانون و پیامدهای قانون‌گریزی در جامعه
- ۲- اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی به خانواده و نهادهای تربیتی و آموزشی در زمینه نحوه تربیت مناسب فرزندان و فراگیران
- ۳- ترویج ارزش‌ها و هنجارهای درست از طریق برنامه‌های متنوع

ب- نهادهای آموزشی

- ۱- ترویج و آموزش پایبندی به قوانین، هنجارها و ارزش‌ها از طریق اصلاح یا تدوین کتاب‌های درسی
- ۲- برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت در جهت برخورد مناسب کارکنان با دانش‌آموزان
- ۳- برگزاری دوره‌های فوق برنامه در جهت آموزش و تقویت ارزش‌ها و هنجارپذیری دانش‌آموزان

ح- نهاد دین

- ۱- برنامه‌ریزی دقیق به منظور ارتقاء سطح شناخت و پایبندی به ارزش‌های معنوی در سطح جامعه
- ۲- تغییر نگرش آمرانه در ترویج ارزش‌های دینی به نگرش اقناع توسط کارگزاران دینی و نهادهای فرهنگی

۳- اقدام برای تصفیه منابع فرهنگی و مذهبی و معرفی ارزش‌های اصیل
با توجه به شرایط زمانه

۲) راهکارهای مربوط به نهادهای اقتصادی و حمایتی

- ۱- توزیع عادلانه‌تر امکانات در سطح جامعه و ایجاد فرصت‌های زندگی برای اقشار آسیب‌پذیر
- ۲- کاهش نرخ بیکاری به‌خصوص در بین مردان در سن فعالیت
- ۳- برنامه‌ریزی به‌منظور بالابردن سطح درآمد خانواده‌های آسیب‌پذیر
- ۴- آموزش مهارت‌های اجتماعی به بزهکاران و تلاش در جهت اصلاح و تربیت این افراد

۳) راهکارهای مربوط به نهادهای قانون‌گذار و نظارتی

- ۱- اصلاح قوانین ناقص و ناکارآمد و وضع قوانین کارآمد و به‌روز و مورد نیاز جامعه
- ۲- تقویت و توانمند ساختن نظام قضایی و پلیس و افزایش احساس مسئولیت در آنها توسط عوامل آموزشی، اقتصادی و آرمانی
- ۳- جلوگیری از افراط و تفریط در زمینه برخورد با هنجارگریزی افراد جامعه توسط نظام نظارت اجتماعی
- ۴- طرح برنامه‌هایی در جهت برقراری کنترل غیررسمی (خودکنترلی شهروندان) در جامعه به جای برخوردهای رسمی پلیس در زمینه پایبندی به ارزش‌ها و هنجارها
- ۵- تغییر نگرش نظارت از برخوردهای شدید رسمی به اقناع در حوزه‌های فرهنگی

منابع

۱. احمدی، حبیب. (۱۳۷۷). نظریه‌های انحرافات اجتماعی. چاپ اول. شیراز: انتشارات زر.
۲. اگیرن، ویلیام و می‌یر نیمکف. (۱۳۴۴). زمینه جامعه‌شناسی. اقتباس امیرحسین آریانپور. تهران: چاپ شرکت سهامی افست.
۳. اردلان، علی. (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر فرار دختران و زنان از منزل. طرح تحقیقاتی. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
۴. اسمعیلی، وحید. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر بر جرم با تأکید بر نابرابری‌های اقتصادی-اجتماعی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه شهید بهشتی.
۵. افشاری، رضا. (۱۳۷۸). بررسی میزان گرایش به قانون و عوامل مؤثر بر آن مورد: کارکنان اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان همدان. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی.
۶. امانت، حمید. (۱۳۷۳). بررسی عوامل اجتماعی بزهکاری نوجوانان در تهران. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
۷. بیکر، ترز ال. (۱۳۷۷). نحوه انجام تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ نایی. چاپ اول. تهران: انتشارات روش.
۸. پروین، ستار. (۱۳۸۶). تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سرقت نوجوانان (مطالعه موردی جوانان شهر کرمانشاه). پایان‌نامه دانشکده علوم اجتماعی. دانشگاه تهران.
۹. پناهی، عبدالله. (۱۳۸۴). بررسی عوامل مؤثر بر گرایش رفتارهای وندالیستی جوانان. (مطالعه موردی؛ دانش‌آموزان دوره متوسطه شهری استان مازندران سال تحصیلی ۸۴-۸۳). پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۱۰. جاویدنسب، افشین. (۱۳۸۱). بررسی دلایل سرقت در بین مددجویان کانون اصلاح و تربیت. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۱. جلیوند، شیرین. (۱۳۸۵). بررسی و مقایسه نگرش مادران و دختران (نسل قدیم و جدید) نسبت به ارزش‌های اجتماعی. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. مرکز پژوهش‌های بنیادی.

۱۲. حاجی صفر علی، احمد. (۱۳۸۱). بررسی علل قانون‌گریزی در رانندگی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۱۳. حسینی‌نثار، مجید. (۱۳۸۳). بررسی عوامل اجتماعی بزهکاری نوجوانان شهر رشت. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه تهران.
۱۴. حمزه‌بیگی، طیبه. (۱۳۷۴). شناسایی و مقایسه ارزش‌های اخلاقی از دید دانش‌آموزان دختر و پسر. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد علوم تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.
۱۵. خطیب زاده، لیلا. (۱۳۸۰). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان رعایت هنجارهای سنتی ازدواج. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه الزهراء.
۱۶. دلاور، علی. (۱۳۷۴). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. چاپ اول. تهران: انتشارات رشد.
۱۷. دواس، دی. ای. (۱۳۷۶). پیمایش در تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ نایی. چاپ اول. تهران: نشر نی.
۱۸. رضایی، محمد. (۱۳۸۳). میزان، نوع و عوامل مؤثر بر قانون‌گریزی. طرح تحقیقاتی. موسسه فرهنگ، هنر و ارتباطات. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۹. رضایی، محمد حسین. (۱۳۷۳). بررسی نظام ارزش‌های اجتماعی جانبازان تهران بزرگ. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
۲۰. رضایی فرد، غلامرضا. (۱۳۷۶). بررسی تجربی عوامل مؤثر بر همکاری به عنوان یک هنجار اجتماعی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
۲۱. رفیع پور، فرامرز. (۱۳۷۷). آنومی یا آشفتگی اجتماعی پژوهشی در زمینه آنومی در شهر تهران. تهران: انتشارات سروش.
۲۲. رفیع پور، فرامرز. (۱۳۷۸). آنومی یا آشفتگی اجتماعی پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران. تهران: انتشارات سروش.
۲۳. ساروخانی، باقر. (۱۳۷۰). درآمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی. چاپ اول. تهران: سازمان انتشارات کیهان.
۲۴. سخاوت، جعفر. (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر ناهنجاری‌های رفتاری دانش‌آموزان استان لرستان. طرح تحقیقاتی. استانداری لرستان.

۲۵. سعیدی مقدم، فاطمه. (۱۳۷۴). بررسی رابطه بین ساخت تربیتی و مذهبی خانواده با ارزش‌های اخلاقی نوجوانان تهرانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد گروه علوم تربیتی. دانشگاه تربیت معلم.
۲۶. شامحمدی، نرگس. (۱۳۷۹). بررسی تأثیر برنامه‌های تلویزیونی (خاص نوجوانان) بر روی ارزش‌های دینی آنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه الزهرا.
۲۷. شریفی، علی. (۱۳۸۱). بررسی عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر بر پابندی دانش‌آموزان به ارزش‌های دینی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
۲۸. شفعزاده، احمد. (۱۳۷۳). ریشه‌های اجتماعی کجروی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران. دانشکده علوم اجتماعی.
۲۹. شکرکن، عباس. (۱۳۷۷). روان‌شناسی اجتماعی. تهران.
۳۰. شمس نجف‌آبادی، فاطمه. (۱۳۷۹). تأثیر عوامل اجتماعی (خانواده. گروه همسالان و در ملاً و منظر عام بودن) بر نحوه پوشش دختران دبیرستانی در تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه تهران.
۳۱. شیرینی، طهمورث. (۱۳۸۳). علل و عوامل اجتماعی مؤثر بر پدیده قانون‌گریزی و پیامدهای آن در جامعه ایران (از مشروطیت تا کنون). پایان‌نامه دکترا جامعه‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی.
۳۲. صباغ‌پور، علی اصغر. (۱۳۷۳). بررسی نگرش‌های سیاسی مذهبی جوانان ذکور تهرانی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
۳۳. صدیق‌سروستانی، رحمت‌الله. (۱۳۷۹). فرا تحلیل تحقیقات انجام شده در حوزه آسیب‌شناسی اجتماعی در ایران. فصلنامه علمی پژوهشی نامه علوم اجتماعی. شماره ۱۵.
۳۴. صدیق‌سروستانی، رحمت‌الله. (۱۳۸۳). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: انتشارات آن.
۳۵. طالبی، ابوتراب. (۱۳۸۰). بررسی تعارض بین ارزش‌های اخلاقی مذهبی و کنش‌های اجتماعی (دبیرستان‌های منطقه ۳ و ۱۵ شهر تهران). پایان‌نامه رشته جامعه‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
۳۶. علیخواه، فردین. (۱۳۷۸). نقش صدا و سیما در ترویج رفتار قانونمند. طرح تحقیقاتی. موسسه تحقیقات صدا و سیما.

۳۷. عزیززاده قاسمی، جلیل. (۱۳۷۹). سنجش میزان سوگیری دانشجویان به ارزش‌های جهانی و فرامادی-مادی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه تبریز). پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه تبریز.
۳۸. فرامرزی، داوود. (۱۳۷۹). بررسی ساختارها و اولویت‌های ارزشی دانشجویان: مطالعه موردی دانشجویان. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
۳۹. فرخی، جواد. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر بر فرار دختران از منزل. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد پژوهشگری. دانشگاه شهید بهشتی. دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
۴۰. کرمانشاهیان، ام البنین. (بی‌تا). گرایش به حجاب و برداشت از آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های (دولتی و آزاد) تهران. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه الزهرا.
۴۱. کوئن، بروس. (۱۳۸۲). درآمدی به جامعه‌شناسی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
۴۲. گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۳). جامعه‌شناسی ترجمه منوچهر محسنی. تهران: نشر نی.
۴۳. محسنی، منوچهر. (۱۳۷۵). بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتار اجتماعی فرهنگی در ایران. معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۴۴. محمد ابری، امان. (۱۳۸۳). بررسی مقایسه‌ای علل خانوادگی مؤثر در بزهکاری نوجوانان پسر در شهر گرگان. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه علامه طباطبائی.
۴۵. مسرور شلمانی، آسیه. (۱۳۸۱). روابط درون خانواده و تاثیر آن بر رفتار ناهنجار نوجوانان ۱۸ - ۱۴ ساله. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه الزهرا.
۴۶. مشکانی، محمد رضا و مشکانی، زهرا سادات. (۱۳۸۱). سنجش تأثیر عوامل درونی و بیرونی خانواده بر بزهکاری نوجوانان. مجله جامعه‌شناسی ایران. دوره چهارم. شماره ۲.
۴۷. ملکی، امیر. (۱۳۷۵). بررسی پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده با گرایش‌های ارزشی نوجوانان. پایان‌نامه رشته جامعه‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
۴۸. ممتاز، فریده. (۱۳۸۱). انحرافات اجتماعی. تهران: شرکت سهامی انتشار.
۴۹. منفرد، محمد رضا. (۱۳۸۳). تغییرات ارزش‌ها در سطح شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه تهران.

۵۰. موحدمجد، مجید. (۱۳۷۵). بررسی تأثیر ارزش‌های اجتماعی و سرقت در میان سازقان محکوم استان فارس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران. دانشکده علوم اجتماعی.
۵۱. مهرعلی، حمیدرضا. (۱۳۷۶). علل گرایش برخی جوانان به گروه‌های ناهنجار موسیقی (رپ، هوی‌متال و...). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه علامه طباطبائی.
۵۲. میرسندهی، محمد. (۱۳۸۱). مطالعه میزان و انواع دینداری دانشجویان. پایان‌نامه دکترای جامعه‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
۵۳. نبوی، عبدالحسین. (۱۳۷۴). بررسی عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر در شروع جرایم در جامعه شهری اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشگاه تهران.
۵۴. ودادحیر، ابوعلی. (۱۳۸۴). کارگاه آموزشی فراتحلیل علوم رفتاری. مازندران: دانشگاه مازندران.
۵۵. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. (۱۳۸۱). یافته‌های پیمایش در ۲۸ استان کشور ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان. ویرایش اول. دفتر انتشارات طرح پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌ها.

ثرويشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انسانی